

Владко Мурдаров

ЗА ПРАВОПИСНИТЕ ПРАВИЛА ПРИ НЯКОИ СЛОЖНИ ДУМИ И СЪСТАВНИ НАИМЕНОВАНИЯ

В съвременния български книжовен език има много сложни съществителни имена, състоящи се от две основи, които обикновено са от чужд произход, като техният брой постоянно се увеличава. Днес тези думи се употребяват много често в речта, а едновременно с това служат и като образец за нови образувания, които се появяват преди всичко под влияние на чуждите езици, с които сме били или сме в контакт.

Още преди издаването на първия нормативен правописен речник през 1983 г. практиката наложи тези сложни думи да се пишат слято. Поради тази причина днес (почти) няма колебания как да се оформят имена като

автомивка, агротехника, аудиосистема, биомеханика, геополитика, демозапис, евроинтеграция, екосистема, електроуред, енергооборудване, етнополитика, зоосвят, космофизика, масмедии, микропроцесор, миникалкулатор, мотоклуб, националдемократ, попмузика, порноиндустрия, пресконференция, профсъюз, психотерапия, спецслужби, суперзвезда, телекомуникации, термоизолация, турбогенератор, фолкпевец, фотосесия, хидросистема.

(Само рядко вероятно под влияние на друга група сложни думи и словосъчетания като **бизнес център, бинго зала, паркинг място, офис оборудване, тенис клуб, фитнес център, чейндж бюро**, при които днес често се допуска да се пишат разделно, защото подчинената им съставка се употребява и като самостоятелна дума, в практиката може да се срещнат неоснователно неправилно оформяни случаи като **авто клуб** или **афро прическа**.)

По-особен случай в речта ни днес представляват особени съчетания, наложили се през последните години, в които подчинената съставка може да се разглежда като съкращение от прилагателно име, представяно с буквено съкращение, писано с главни или малки букви. Правилото за писането на тези съчетания беше утвърдено за пръв път в нормативния правописен речник от 2002 г. и гласи, че те трябва да се пишат разделно. Такова е например положението при **АГ отделение, ВиК части, ДАНС скандал, ДНК фактор, ЕКГ данни, жп възел, ЕС лидер, МВР център, НАТО генерал, СДВР шеф, ТБЦ бактерия, тв репортер, УКВ програма**.

Мотивът за това решение беше, че повечето съвременни българи не възприемат първата съставка в посочените примери като част от някаква сложна дума, а като свършено самостоятелна дума, участваща в съставно наименование. Понякога при този тип съчетания поради незнание при писане използваното съкращение се свързва погрешно със следващата дума чрез тире (пише се полуслято), за да напомни сложна дума, макар тук структурата да е различна и да изисква различно решение.

Днес като подчинена част в такива съставни наименования може да се появят и съкращения, изписани не с кирилица, а с латиница. Често срещани комбинации от този род са **CD плейер, DJ парти, GSM оператор, GPS система, HIV вирус, PIN код, PR агенция, PVC дограма, SIM карта, SMS**

съобщение, TIR карнет, US президент, VIP гости. За тях също важи правилото, че двете съставки трябва да бъдат писани отделно. Свързването им с малко тире, наблюдавано понякога, е напълно неоснователно.

(Поради модата броят на налагащите се напоследък съчетания, образувани по същия модел, които съдържат в себе си като първа съставка **BG – BG гражданин, BG паспорт, BG политика**, постоянно расте, но при тях почти не се допуска грешно записване. Те обаче дразнят преди всичко със своята маниерност, която трябва да бъде обект на друга оценка.)